

Jana Lovrec Srša
Gjoko Nikolovski¹
Univerza v Mariboru
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovanske jezike in književnosti

LEKSIKALNA ZMOŽNOST PRI UČENJU SLOVENŠČINE KOT NEPRVEGA JEZIKA: ŠTUDIJA PRIMERA

Abstrakt: Prispevek analizira leksikalno zmožnost bosanskih, črnogorskih in srbskih priseljenk in priseljencev pri učenju slovenščine kot neprvega jezika. V teoretičnem delu je predstavljeno, kako se z naraščanjem ravni znanja jezika širita razpon besedišča in nadzor nad besediščem in kakšna je vloga jezikovnega prenosa (zlasti negativnega) med sorodnimi jeziki. Izhajajoč iz tipologij napak se v analitičnem delu osredotočamo na analizo rabe (1) polnopolnomenkih besed (samostalnikov, glagolov, pridevnikov, zaimkov in prislovov) in (2) nepolnopolnomenkih besed (členkov, medmetov, predlogov in veznikov) v pisnih izdelkih ciljne skupine na dveh ravneh znanja – osnovni (A2/B1) in višji (B2). Pri tem izhajamo iz predpostavke (hipoteze), da do napačne rabe prihaja zaradi (1) znotrajjezikovnih napak (nepopolnega učenja in usvajanja pravil ter posploševanja le-teh), (2) jezikovnih prenosov iz prvega jezika ter (3) rabe prvin iz mariborskega pogovornega in splošno pogovornega jezika, ki odstopajo od knjižne norme.

Ključne besede: leksikalna zmožnost, slovenščina kot drugi in tuji jezik, slovenščina kot neprvi jezik, medjezikovni vplivi, jezikovni prenosi, sorodni jeziki, znotrajjezikovne napake.

1 Uvod

Sporazumevalna zmožnost pri učenju neprvega jezika zajema znanje in védenje, ki učečim se omogoča, da lahko učinkoviteje uporabljajo jezik, in sposobnosti, da svoje znanje uporabljajo za sporazumevanje v vsakdanjih situacijah, kar pomeni, da lahko producirajo in razumejo različna besedila v različnih govornih situacijah za različne vsakodnevne sporazumevalne potrebe (Pirih Svetina, 2005:p.147).

¹ gjoko.nikolovski@um.si

Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje (SEJO, 2011:p.133) sporazumevalno zmožnost razdeli na (1) jezikovne zmožnosti, (2) sociolingvistične zmožnosti in (3) pragmatične zmožnosti. Znotraj jezikovnih zmožnosti ločuje leksikalno (poznavanje besedišča jezika in sposobnost njegove uporabe),² slovnično (poznavanje slovnice nekega jezika in sposobnost njene uporabe),³ semantično (nadzor organizacije pomena),⁴ fonološko (poznavanje in tvorjenje glasovnih enot jezika in njihove uresničitve v posameznih kontekstih),⁵ pravopisno (tvorjenje pravopisno ustreznih jezikovnih enot) in pravorečno zmožnost (poznavanje glasovnih enot in naglasa knjižnega jezika).⁶ V prispevku se osredotočamo na leksikalno zmožnost, ki je po SEJO (2011:pp.134–135) sestavljena iz leksikalnih in slovničnih prvin, pri čemer med leksikalne prvine sodijo: (1) stalne besedne zveze, ki zajemajo (1a) stavčne formule (pregovore, arhaične oblike, pozdrave), (1b) idiomatske izraze, (1c) druge stalne izraze (frazne glagole, predložne zveze) in (1d) ustaljene kolokacije ter (2) enobesedne oblike, ki se delijo na polnopomenske besede in nepolnopomenske besede. Po Jesenovac (2004:p.39) poznavanje leksikalnih prvin vključuje poznavanje njihove zvočne in pisne oblike, razumevanje slovničnih pravil, ki usmerjajo njihovo rabo v jeziku, ter poznavanje pomenov in načinov uporabe – v stavčnih strukturah, povezavah z drugimi besedami in kolokacijah ter glede na kontekst.

V osrednjem delu prispevka je podana analiza leksikalne zmožnosti bosanskih, črnogorskih in srbskih priseljenk in priseljencev,⁷ živečih v Mariboru, ki ima za cilj določiti problematična mesta pri usvajanju besedišča sorodnega tujega jezika, in sicer na osnovni (A2/B1) in višji ravni (B2) znanja slovenskega jezika. V teoretičnem delu je prikazano, kako na različnih ravneh znanja tujega jezika razpon znanja besedišča

² O poučevanju, učenju in pomnjenju besedišča drugega in tujega jezika Jesenovac (2004:pp.35–47) in Šifrar Kalan (2011:pp.461–467), o besedotvornih vprašanjih pa Kern (2014:pp.211–220) in Nikolovski (2026:pp.535–552).

³ Več o slovnični zmožnosti v slovenščini kot nepravem jeziku (na primeru rabe samostalnikov moškega spola) Šumenjak in Volk (2024:pp.195–218), o slovnični zmožnosti v srbskem jeziku kot tujem jeziku pa Babić (2022a:pp.163–188; 2022b:pp.163–188; 2024:pp.44–63), Kuburić et al. (2024:pp.33–50).

⁴ O semantični zmožnosti v prvem in tujem jeziku Šifrar Kalan (2012:pp.68–83).

⁵ O fonološki zmožnosti neslovensko govorečih priseljenk in priseljencev Lovrec Srša in Nikolovski (2024:pp.259–275).

⁶ O pravorečnih in pravopisnih vprašanjih pri poučevanju slovenščine kot tujega jezika Pavletić (2021:pp.85–101), Pirih Svetina (2021:pp.157–165) ter Ulčnik in Nikolovski (2022:pp.273–290).

⁷ Jezik ciljne skupine je znotraj genealoške klasifikacije razumljen kot zemljepisna jezikovna pojavnost (geolekt), ki zaobjema množico narečnih skupin, njihovih narečij in krajevnih govorov z istimi jezikovnimi značilnostmi (Šekli 2018:p.49), zato so v analitičnem delu članka jezikovni prenosi iz jezika ciljne skupine obravnavani kot skupne jezikovne značilnosti vseh priseljenk in priseljencev.

in sposobnost nadzorovanja tega znanja naraščata z napredovanjem v znanju jezika, v empiričnem delu pa na podlagi teoretičnih izhodišč analiziramo leksikalne napake v pisnih izdelkih na osnovni (A2/B1) in višji ravni (B2), pri čemer so podrobneje obravnavane napake v izboru polnopomenskih in nepolnopomenskih besed ter raba prvin iz mariborskega pogovornega in splošno pogovornega jezika. Za potrebe raziskave so zajeti pisni izdelki priseljenc in priseljencev iz Bosne in Hercegovine, Črne gore ter Srbije, ki živijo v Mariboru. Pisni izdelki na osnovni ravni (A2/B1) so nastali na 180-urnem tečaju Začetna integracija priseljencev,⁸ ki je od leta 2020 do leta 2025 potekal na Andragoškem zavodu Maribor, in sicer v zadnjih desetih urah pred zaključkom tečaja. Pisni izdelki na višji ravni (B2) so domače naloge kandidatki in kandidatov, ki se individualno pripravljajo na izpit iz slovenščine na omenjeni ravni.

2 Besedišče kot kazalnik jezikovne zmožnosti

Besedišče je eno ključnih področij pri ocenjevanju znanja tujega jezika, saj neposredno vpliva na sposobnost sporazumevanja v različnih okoliščinah. Uporabnik jezika lahko svoje misli učinkovito izraža le, če razpolaga z dovolj širokim in ustreznim naborom besed ter zna to znanje prilagajati kontekstu, sogovorniku in namenu sporočanja (Voršič, 2022:p.332). V tem smislu besedišče ni zgolj zbirka posameznih izrazov, temveč pomemben kazalnik jezikovne zmožnosti, tako na ravni razumevanja kot tvorjenja besedil. Na različnih ravneh znanja tujega jezika razpon znanja besedišča in sposobnost nadzorovanja tega znanja naraščata z napredovanjem v znanju jezika, kar je razvidno iz Tabele 1 (Razpon besedišča) in Tabele 2 (Nadzor besedišča) (SEJO, 2011:p.136).

Tabela 1: Razpon besedišča

C2	Ima zelo bogato besedišče, obvlada idiomatiko in pogovorne prvine ter pozna konotativne ravni pomena.
C1	Ima bogato besedišče, kar mu omogoča, da se vrzelim izogne s parafraziranjem. Le redko je opazno, da išče ustrezen izraz ali da uporablja strategijo izogibanja; obvlada idiomatiko in pogovorne prvine.

⁸ Javno veljavni program Začetna integracija priseljencev je namenjen vključevanju tujcev, ki niso državljani Evropske unije (*Strategija vključevanja tujcev, ki niso državljani Evropske unije, v kulturno, gospodarsko in družbeno življenje Republike Slovenije*, 2023), zato v članku ni pisnih izdelkov priseljenc in priseljencev s Hrvaške. Obstajajo tudi druge vrste tečajev slovenščine za vključevanje tujcev, pri čemer Vižintin in Kern (2022:pp.131–148) obravnavata možnosti vključevanja znotraj prenovljene osnovno- in srednješolske zakonodaje, ki predvideva intenzivni začetni tečaj slovenščine ter individualno spremljanje napredka vključevanja.

B2	Ima dovolj bogato besedišče, da lahko govori o temah, povezanih z njegovimi področji, in o večini splošnih tem. Sposoben je spremeniti formulacijo, da se izogne ponavljanju, toda leksikalne vrzeli lahko povzročijo obotavljanje in parafraziranje.
B1	Ima dovolj besedišča, da z občasnim opisovanjem pomena govori o večini tem, povezanih z vsakdanjim življenjem, kot so družinski hobiji in interesi, delo, potovanje in aktualni dogodki.
A2	Ima dovolj besedišča za opravljanje rutinskih, vsakdanjih transakcij v znanih situacijah in poznanih temah.
	Ima dovolj besedišča, da izrazi svoje osnovne sporazumevalne potrebe. Ima dovolj besedišča, da zadovolji svoje osnovne življenjske potrebe.
A1	Ima omejeno besedišče, sestavljeno iz posameznih besed in fraz, povezanih z določenimi, konkretnimi situacijami.

Vir: SEJO (2011:p.136)

Tabela 1 prikazuje razpon besedišča na posameznih stopnjah znanja jezika, in sicer od začetne ravni A1 do najvišje ravni C2. Razpon se postopoma širi od osnovne sposobnosti izražanja za potrebe zadovoljevanja osnovnih življenjskih potreb do sofisticiranega izražanja in bogatega besedišča. Na najnižji stopnji A1 je govorec omejen na preproste besede in fraze, ki so povezane s konkretnimi, vsakdanjimi situacijami. Z napredovanjem na raven A2 že ima dovolj besedišča za opravljanje rutinskih transakcij v znanih okoliščinah. Na ravni B1 je opazen pomemben preskok, saj je govorec že zmožen komunicirati o večini tem, povezanih z vsakdanjim življenjem. Na ravni B2 je uporabnik že sposoben razpravljati o širšem naboru tem – tudi strokovnih, če ga določeno strokovno področje zanima – in zna preoblikovati svoje izjave, da se izogne ponavljanju, pri čemer pa se še lahko pojavita obotavljanje in parafraziranje zaradi leksikalnih vrzeli. Na ravni odličnosti (C1/C2) je govorec samozavesten, ima bogato besedišče, obvlada idiomatiko in pogovorne prvine.

V Tabeli 2 prikazujemo nadzor besedišča v razponu od A1 do C2.

Tabela 2: Nadzor besedišča

C2	Dosledno pravilna in ustrezna raba besedišča.
C1	Občasni manjši spodrsaljaji, vendar brez bistvenih napak v besedišču.
B2	Pravilnost besedišča je na splošno na visoki ravni, občasno prihaja do zamenjav in napačne izbire besed, a to ne ovira sporazumevanja.

B1	Dobro obvlada osnovno besedišče, vendar se pri izražanju kompleksnejših misli ali ob neznanih temah in v neznanih situacijah še pojavljajo večje napake.
A2	Obvlada ozek nabor besedišča, potreben za zadovoljevanje konkretnih vsakodnevnih potreb.
A1	Ni opisnika.

Vir: SEJO (2011:p.136)

Tabela 2 prikazuje, koliko natančno in ustrezno govorec uporablja besede. Višje ravni (B2–C2) pomenijo večjo natančnost pri izbiri besed in sposobnost uporabe jezika v različnih kontekstih, medtem ko nižje ravni kažejo na omejen nadzor, kar lahko vodi do napak ali nerazumevanja. Na najnižji ravni A1 ni opisanih posebnih meril za ocenjevanje pravilnosti rabe besedišča, kar nakazuje na zelo omejeno rabo jezika, kjer so napake samoumevne in niso merodajne za ocenjevanje. Na ravni A2 se govorec sicer že zna izražati, vendar uporablja le ozko in funkcionalno naravnano besedišče, ki mu omogoča sporazumevanje v najbolj osnovnih, vsakdanjih situacijah. Govorec na ravni B1 je pri uporabi osnovnega besedišča že bolj suveren, vendar pa se v neznanih situacijah še zmeraj pojavljajo večje napake. Na ravni B2 se že kaže visoka stopnja obvladovanja besedišča, napake, ki so posledica napačne izbire besed ali zamenjave, pa ne vplivajo na jasnost sporočila. Govorec na ravni odličnosti (C1/C2) suvereno uporablja jezik, pri čemer so na ravni C1 še možni manjši spodrsnjaji.

Iz tabel je razvidno, da ima uporabnik na višji ravni znanja jezika boljši nadzor nad besediščem, redkeje dela napake in se zna bolj natančno izražati, medtem ko uporabnik na osnovni ravni še pogosto dela napake, predvsem v nepoznanih situacijah.

3 Jezikovni prenosi in vrste napak

Filipović (1986:p.17) navaja, da lahko jeziki stopajo v stik na dva načina, in sicer (1) v procesu jezikovnega prevzemanja (beseda ali besedna zveza iz jezika dajalca se prevzame v sistem jezika prejemnika) in (2) v procesu usvajanja tujega jezika (ko se govorec maternega jezika odloči, da se bo naučil tuji jezik). Da lahko pride do jezikovnega stika, je nujno potrebno, da obstajajo govorniki, ki uporabljajo oba jezika, torej so vsaj deloma dvojezični (Filipović, 1986:p.26). Tipičen primer jezikovnega stika je sobivanje slovenščine in srbohrvaščine v času nekdanje Jugoslavije,⁹ kar je

⁹ Sobivanje slovenskega in drugih južnoslovanskih jezikov se je nadaljevalo tudi po razpadu SFRJ. Več o učenju slovenskega jezika in ohranjanju slovenske kulture v Bosni in Hercegovini Kern in Vižintin (2025:pp.269–293).

med drugim razvidno iz številnega prevzetega besedišča iz srbsčine in hrvaščine (Klemenčič, 2010:pp.22–26), saj je leksikalna ravnina jezika najbolj izpostavljena tujim jezikovnim vplivom (Hock, 1991:p.382).

Kot je že izpostavil Jurančič (1971:p.29), se južni Slovani lahko »za silo« razumejo, ampak če bi na primer Slovenec in Srb govorila vsak v svojem jeziku, vsaka beseda in vsaka poved ne bi bila popolnoma razumljena, kar je posledica znatnega števila besed z enako obliko, a različnim pomenom. Ker je podobnost med obravnavanimi jeziki velika, pogosteje prihaja do **jezikovnega prenosa**, kjer gre za nezavedno uporabo prej pridobljenega znanja kot reakcijo na podobne spodbude (Szulc, 1997:p.220). Učeči se velikokrat pozabljajo ali pa se ne zavedajo, da lahko v ciljnem jeziku obstajajo drugačna pravila kot obstajajo v maternem jeziku (Bednarska, 2011:p.33). V tem odnosu med prvim in neprvim jezikom po Filipoviću (1986:p.68) delujeta dva temeljna mehanizma, in sicer (1) importacija, pri kateri se v neprvi jezik prevzemajo in vključujejo tuje jezikovne prvine, in (2) substitucija, pri kateri se prevzete prvine v procesu izposojanja prilagodijo oziroma nadomestijo s podobnimi elementi, značilnimi za neprvi jezik. Med rezultati teh mehanizmov Balažić Bulc (2004:pp.77–78) ter Saville-Troike in Barto (2019:p.39) razlikujejo **pozitivne jezikovne prenose**, ko se v nepravem jeziku pravilno uporabi enaka struktura kot v prvem jeziku, kar je značilno predvsem pri učenju sorodnih jezikov, in **negativne prenose**, ko je uporaba enake strukture v nepravem jeziku neustrezna. Lovrec Srša in Nikolovski (2024:p.262) razlikujeta tudi znotrajjezikovne prenose iz pogovorne različice neprvega jezika, saj so učeči se, ki se neprvega jezika učijo v okolju, kjer se ta jezik govori, bolj izpostavljeni pogovorni različici neprvega jezika kot knjižni različici. Usvajanje pogovorne različice neprvega jezika zato obravnavamo kot znak uspešne vključitve v jezikovno skupnost, čeprav ne ustreza vedno knjižni normi.

Kot posledica jezikovnega prenosa nastanejo različne napake, ki jih lahko delimo na (1) **napake po analogiji** (napačna raba strukture v tujem jeziku zaradi skupnih značilnosti s strukturo v prvem jeziku, npr. fonološka, ortografska, semantična ali sintaktična podobnost), (2) **medjezikovne napake v obliki prenosa strukture** (napačna raba zaradi negativnega prenosa iz prvega jezika), (3) **znotrajjezikovne napake** (zaradi nepopolnega učenja in usvajanja pravil in prevelikega posploševanje le-teh) (Lott, 1983:pp.258–259; Pirih Svetina, 2005:pp.39–40). Pirih Svetina (2003:pp.22–23) kot primer napake po analogiji navaja problem »lažnih prijateljev«, za primer prenosa v strukturi navede izgovor trdega *l*, ki ga v slovenščini opazimo pri govorcih nekaterih južnoslovanskih jezikov, ki se učijo slovenščino, pri medjezikovno-znotrajjezikovnih napakah pa izpostavi razlikovanje vprašalnih in

oziralnih zaimkov v slovenščini in kot primer navaja primer *Povsod, kje sem bil*, v katerem namesto veznika *kjer* nastopa vprašalni zaimek *kje*, ki se pojavi zaradi prenosa iz prvega jezika, v katerem je značilno oblikovno prekrivanje veznika in prislova *gd(j)e* (prim. *zd(j)e* v *Rečniku srpskoga jezika*, 2011:p.178). Do podobnih ugotovitev v zvezi z negativnim prenosom prihaja tudi Balažić Bulc (2004:pp.80–86), ki ugotavlja, da med pogostejše napake spada raba konektorjev, in sicer srbohrvaški relativni konektor *koji* se prenaša v slovenščino kot *kateri* namesto ustreznega *ki*, *gd(j)e* se prenaša kot *kam* namesto *kamor*, *što* kot *kaj* namesto *kar*, *a* in *ali* kot vezniška konektorja za izražanje protivnosti obstajata v obeh jezikih s to razliko, da se v protivnih priredjih z dvema vršilcema dejanja ali dvema različnima dejanjema v slovenščini uporablja *pa*; srbohrvaški prislovni konektor *kad(a)* v slovenščini ustreza tako vezniškemu *ko* kot prislovnemu *kdaj*; srbohrvaški prislovni konektor *kako* se uporablja za izražanje načina in namere, medtem ko se v slovenščini uporablja le za izražanje načina; srbohrvaški *i* je lahko vezniški konektor za izražanje vezalnosti, ki mu v slovenščini ustreza *in*, ali kot modifikator, ki mu v slovenščini ustreza členek *tudi*. Povzema, da pri negativnem jezikovnem prenosu iz srbohrvaščine v slovenščino nastajata dve vrsti napak, in sicer napake, ki nastajajo zaradi razlik med jezikovnima sistemoma (glasovne premene, zapisovanje vejice, napake pri sklanjatvenih vzorcih, dvojinskih oblikah, stalnem besednem redu, vezljivosti in besedotvorju) ter napake, ki nastajajo zaradi prenašanja jezikovnih vzorcev s pomočjo dobesednega prevajanja (pri konektorjih in besednih zvezah). Prav tako pa je treba omeniti tudi pozitivni prenos, ki pogosto olajšuje učenje oziroma pouk tujega jezika. Podobnosti med besediščem jezikov lahko namreč skrajšajo čas, ki ga posameznik potrebuje za pridobitev bralne sposobnosti (Bednarska, 2011:p.33). Poleg napak zaradi jezikovnega prenosa je treba obravnavati tudi znotrajjezikovne napake, do katerih ne prihaja zaradi jezikovnega prenosa, temveč zaradi nepopolnega učenja in usvajanja pravil ter prevelikega posploševanja le-teh v tujem jeziku (Pirih Svetina, 2005:p.40), npr. *Imam dobru službu*.

Makarova (2021:pp.70–75) analizira problematična mesta pri usvajanju ruskega besedišča in razlikuje naslednje leksikalne napake: (1) **napačen izbor besede** (blizuzvočnice, nadpomenke, podpomenke, protipomenke, sopomenke in sopomenskih jezikovnih sredstev za izražanje modalnosti), (2) **napačna realizacija besednih zvez in frazemov**, (3) **napake v vezljivostnem vzorcu**, (4) **kalk iz materinščine**, (5) **napačen izbor vezniške besede**, (6) **napačen izbor predloga**, (7) **napačna tvorjenka**, (8) **napačna raba lastnega imena/geografskega poimenovanja**, (9) **raba stilno neustrezne besede**.

Stritar Kočuk (2025:pp.30–42), ki se ukvarja z označevanjem jezikovnih napak v korpusu KOST, pa ponuja naslednjo taksonomijo napak za potrebe korpusa: (1) **napake zapisa** (ločilo, črkovanje, zapis skupaj/narazen, mala/velika začetnica, krajšave), (2) **napake besedišča** (samostalnik, glagol, zaimek, pridevnik, prislov, predlog, veznik, ostalo), (3) **napake oblike** (samostalnik, glagol, zaimek, pridevnik, prislov, ostalo) in (4) **napake skladnje** (struktura, besedni red, izpuščeni jezikovni elementi, odvečni jezikovni elementi).

Na podlagi tipologij Makarove (2021:pp.70–75) in Stritar Kočuk (2025:pp.30–42) leksikalne napake za potrebe analize delimo na (1) **napake v rabi polnopolnomenških besed** (samostalnikov, glagolov, pridevnikov, zaimkov in prislovov) in (2) **napake v rabi nepolnopolnomenških besed** (členkov, medmetov, predlogov in veznikov). Glede na zastavljene omejitve v raziskavi, in sicer raven znanja ciljne skupine (A2/B1 in B2) in omejeno tematiko nalog za tvorjenje pisnega besedila, predvidevamo, da se določene kategorije (npr. frazemi, lastna imena/geografska poimenovanja ipd.) ne bodo pojavile v pisnih izdelkih, zato je tipologija napak prilagojena korpusu analiziranih izdelkov, kar je prikazano v empiričnem delu.

4 Metodologija in analiza

V raziskavo je bilo vključenih sto pisnih izdelkov, in sicer petdeset z osnovne ravni (A2/B1) znanja slovenskega jezika in petdeset z višje ravni (B2). Osebe, ki so bile vključene, prihajajo iz Bosne in Hercegovine, Črne gore in Srbije, živijo v Mariboru in so na Andragoškem zavodu Maribor obiskovale 180-urni tečaj Začetna integracija priseljencev (pisni izdelki na ravni A2/B1) ali so se učile slovenščino individualno (pisni izdelki na ravni B2). Ker gre za različne ravni znanja slovenskega jezika, je treba upoštevati, da pisni izdelki med ravnmi niso primerljive dolžine – besedilo na osnovni ravni v povprečju obsega od 60 do 70 besed, medtem ko na višji okrog 250. Navodila na osnovni ravni so od kandidatov zahtevala, da napišejo krajše praktično besedilo (reklamacija kupljenega izdelka v spletni trgovini), medtem ko se je od kandidatov na višji ravni pričakoval esej ali daljše praktično besedilo (opravičilo za odsotnost z dela, prošnja za kritje stroškov izobraževanja, odgovor na pritožbo stranke, opis postopka z izbranega področja, npr. bančništva, farmacije, zdravstva). Naloge na osnovni ravni so pisali na tečaju od leta 2020 do leta 2025, in sicer v zadnjih desetih urah pred zaključkom 180-urnega tečaja. Pisni izdelki na višji ravni (B2) so domače naloge kandidatov, ki se individualno pripravljajo na izpit iz slovenščine na omenjeni ravni. Pri pisanju nalog so časovno omejeni in ne smejo uporabljati nobenih pomagal, kot so prevajalniki, orodja umetne

inteligence ipd. Kopije pisnih izdelkov so hranjene pri prvi avtorici članka. Prav tako je treba upoštevati, da je najnižja dosežena izobrazba kandidatov na osnovni ravni osnovnošolska, na višji pa višješolska, zato so razlike na ravni kohezivnosti, koherentnosti in strukturiranosti napisanih besedil pričakovane.

Napake, ki so analizirane v besedilih, delimo na napačno rabo polnopomenske besede ali besedne zveze (samostalnika, glagola, pridevnika, zaimka, prislova) in napačno rabo nepolnopomenske besede (veznika, predloga, členka). Pri tem izhajamo iz hipoteze, da do napačne rabe prihaja zaradi (1) znotrajjezikovnih napak (nepopolnega učenja in usvajanja pravil ter posploševanja le-teh), (2) jezikovnih prenosov iz prvega jezika ter (3) rabe prvin iz mariborskega pogovornega (Koletnik, 2001:pp.245–254; Zorko, 2002:pp.127–150) in splošno pogovornega jezika (Toporišič, 1970:pp.55–70; Toporišič, 2008:pp.229–241), pri čemer so slednji obravnavani kot znotrajjezikovni prenosi v pozitivnem smislu, saj gre za primer usvajanja pogovorne oblike jezika.¹⁰ Primeri so prepisani iz pisnih izdelkov in navedeni v ležči pisavi, pri čemer se podčrtano navajata tako napaka kot tudi pravilna raba, ki je nakazana s puščico (→). Zaradi racionalizacije besedila se navajajo krajši izseki iz besedil brez oznake za izpust.

4.1 Raba polnopomenskih besed

Zabeleženih je 25 napak na osnovni ravni (A2/B1), in sicer napačna raba:

(1) samostalnika: *žena v trgovini je tako povedala* → *ženska v trgovini je tako povedala* (prenos oblikovno prekrivnega samostalnika z drugačnim pomenom v slovenščini), *hlače niso bile veličina, ki sem jo naročila* → *hlače niso bile velikost, ki sem jo naročila* (prenos oblikovno podobnega samostalnika z drugačnim pomenom v slovenščini), *poslali ste napačno veličino* → *poslali ste napačno velikost* (prenos oblikovno podobnega samostalnika z drugačnim pomenom v slovenščini), *so v pokojnici* → *so v pokoj* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega samostalnika);

(2) glagola: *poročil sem izdelke* → *naročil sem izdelke* (prenos oblikovno podobnega predpanskega dovršnega glagola z drugačnim pomenom v slovenščini, *oglejte si vaše izdelke, preden jih oglašujete* → *preglejte si vaše izdelke, preden jih oglašujete* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega predpanskega dovršnega glagola), *ni se še govorila* → *ni se še pogovarjala* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega glagola), *če se vi ustrezate* → *če se vi strinjate* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega glagola), *kdaj bi mogla*

¹⁰ O oblikovanju slovenskega pogovornega jezika Škofic-Guzej (1994:pp.571–578).

prihajati → *kdaj bi labko prišla* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe neustreznega glagolskega vida in pogovorne oblike naklonskega glagola), *vsak rabi imeti* → *vsak mora imeti* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pogovorne oblike naklonskega glagola), *otrok se piše Jan* → *otroku je ime Jan* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega glagola in posploševanja rabe glagola);

(3) pridevnika: *je velik človek, ne otrok* → *je odrasel človek, ne otrok* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega pridevnika);

(4) prislova: *izgleda več kot umazano bela* → *izgleda bolj kot umazano bela* (prenos oblikovno prekrivnega prislova z drugačnim pomenom v slovenščini), *barva se veliko razlikuje* → *barva se zelo razlikuje* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega prislova);

Na višji ravni (B2) je zabeleženih 34 napak, in sicer napačna raba:

(1) samostalnika: *porabljenost kolena* → *obrabljenost kolena* (prenos oblikovno podobnega samostalnika z drugačnim pomenom v slovenščini), *nimam finančne možnosti za plačilo izobraževanja, ker nimam službe* → *nimam finančne zmožnosti za plačilo izobraževanja, ker nimam službe* (prenos oblikovno podobnega samostalnika z drugačnim pomenom v slovenščini), *moja finančna možnost ni dobra* → *moja finančna zmožnost ni dobra* (prenos oblikovno podobnega samostalnika z drugačnim pomenom v slovenščini), *v območju družbenih pretresov* → *v času družbenih pretresov* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega samostalnika), *želim iti na strokovno izpolnjevanje* → *želim iti na strokovno izpopolnjevanje* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega samostalnika), *imam težave v ravnovesju* → *imam težave v ravnotežju* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega samostalnika), *sem šla na novo izobrazbo* → *sem šla na novo izobraževanje* (prenos oblikovno podobnega samostalnika z drugačnim pomenom v slovenščini), *vpad v sistem banke* → *vdor v sistem banke* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustrezne besede), *življenjski sklad je pomagati drugim* → *življenjski moto je pomagati drugim* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega samostalnika), *dobrota je vrednost* → *dobrota je vrednota* (prenos oblikovno podobnega samostalnika z drugačnim pomenom v slovenščini), *to je danes nova resnost* → *to je danes nova realnost/resničnost* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega samostalnika), *ponujajo veliko bančnih nalog* → *ponujajo veliko bančnih storitev* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega samostalnika);

(2) glagola: *namesto sreče počutijo praznino* → *namesto sreče občutijo praznino* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega predpanskega dovršnega glagola), *odstrelila je medveda* → *ustrelila je medveda* (znotrajjezikovna

napaka zaradi rabe pomensko neustreznega predponskega dovršnega glagola), *pripravila sem napake* → *odpravila sem napake* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega predponskega dovršnega glagola), *se ozira tudi na oblačenje* → *se nanaša tudi na oblačenje* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega glagola), *poskušam manever* → *izvedem manever* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega glagola), *povem, da takoj prinesejo* → *naročim, da takoj prinesejo* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega glagola), *razpokal je steklo* → *razbil je steklo* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega glagola), *zvrnila glavo* → *nagnila glavo* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega glagola), *objema več področij* → *zajema več področij* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega glagola), *potrebujemo jih spodbujati* → *moramo jih spodbujati* (znotrajjezikovna napaka zaradi neustrezne rabe naklonskega glagola), *vse je obstajalo nespremenjeno* → *vse je ostalo nespremenjeno* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega glagola);

(3) pridevnika: *celotno razumevanje posameznika* → *celostno razumevanje posameznika* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega pridevnika), *izvaja neomejeno oživljanje do prihoda reševalne enote* → *izvaja neprekinjeno oživljanje do prihoda reševalne enote* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega pridevnika), *pričakovanja so preveč zahtevna* → *pričakovanja so previsoka* (prenos oblikovno podobne pridevniške zveze), *v življenju so pomembni resni cilji* → *v življenju so pomembni realni cilji* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega pridevnika), *manj vredne družine si ne morejo privoščiti oskrbe* → *manj premožne družine si ne morejo privoščiti oskrbe* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega pridevnika).

Napake pri rabi samostalnika in glagola se pojavljajo na obeh ravneh. Iz primerov je razvidno, da gre velikokrat za besede, ki so si oblikovno podobne, a se razlikujejo v pomenu (*izpolnjevanje* – *izpopolnjevanje*, *pokojnina* – *pokoj*, *ravnovesje* – *ravnotežje*, *vrednost* – *vrednota*, *ženska* – *žena*). Na obeh ravneh se pojavljajo tudi besede, ki so napačne zaradi uporabe napačne predpone, kar popolnoma spremeni pomen besede (na višji ravni je teh primerov 6, na osnovni pa 8 (*izbrati* – *nabrati*, *možnost* – *zmožnost*, *porabljenost* – *obrabljenost*, *počutiti* – *občutiti*, *poročiti* – *naročiti*). Na osnovni ravni se pojavijo tudi napake v rabi naklonskega glagola *morati* (*moči* – *morati*, *rabiti* – *morati*), medtem ko se ta napaka na višji ravni ne pojavi. Napak pri izboru pridevnika je občutno več na višji ravni (*celoten* – *celosten*, *neomejen* – *neprekinjen*, *resni* – *realni/resnični*, *manj vredne družine* – *manj premožne družine*), kar je posledica drugačne strukture pisnega izdelka, ki od tvorca besedila zahteva,

da poda svoje argumente, mnenje, občutja in primere. Napačni členki so večkrat uporabljeni na osnovni ravni (npr. *več – že*), saj je na višji le en tak primer. Napačni izbor zaimka je zanemarljiv, saj se pojavi le en primer v vseh pisnih produkcijah, in sicer na višji ravni.

Iz analize rabe polnopomenskih besed je razvidno tudi to, da so glavni vzroki za napake predvsem jezikovni prenosi (zlasti raba oblikovno podobnih ali prekrivnih, a pomensko različnih besed) ter znotrajjezikovne napake, kot so posploševanje pomena, neustrezna izbira glagolskega vida in raba pogovornih oblik. To kaže, da imajo učeči se težave predvsem pri natančnem razlikovanju pomenov ter pri ustrezni izbiri besednih enot v konkretnem kontekstu.

4.2 Raba nepolnopomenskih besed

Na osnovni ravni (A2/B1) je zabeležena napačna raba:

(1) veznika, in sicer v 26 primerih, pri čemer je največ (8) primerov napačne rabe vprašalnega zaimka *kđaj* namesto veznika *ko*, kar je rezultat prenosa iz prvega jezika, za katerega je značilno oblikovno prekrivanje prislova, veznika in členka *kad(a)* (prim. *kad, kada, kada* v *Rečniku srpskoga jezika*, 2011:p.499). Med napakami tudi izstopajo 4 primeri napačne rabe oziralnega zaimka v vezniški rabi *kateri* na mestu, kjer bi moral stati *ki*, do česar prihaja iz dveh razlogov, in sicer (1) zaradi prenosa iz prvega jezika, v katerem je oziralni zaimek *koji, koja, koje* oblikovno bližji slovenskemu oziralnemu zaimku *kateri, katera, katero*, ali (2) zaradi prenosa iz pogovorne slovenščine, v kateri se pogosto namesto brezpredložnega oziralnega zaimka *ki* pojavi brezpredložni *kateri*. Na tretjem mestu po pogostosti so 3 primeri uporabe veznika *kjer* namesto veznika *ker*, ki jih obravnavamo kot znotrajjezikovne napake zaradi rabe neustreznega veznika. V nekaterih primerih prihaja tudi do nepričakovanih zamenjav veznikov, in sicer: 2 primera uporabe veznika *ko* namesto *ki* (*zamenjam s tisto ko sem jo kupila* → *zamenjam s tisto, ki sem jo kupila*), 2 primera zamenjave veznika *ali* in *ampak* (*želim sok ampak sladico* → *želim sok ali sladico, ali številka ni v redu* → *ampak številka ni v redu*), 2 primera uporabe *kot* namesto *ko* (*prej kot sem prišla* → *prej, ko sem prišla*) oziroma *ki* (*nisem dobila izdelka kot sem ga naročila* → *nisem dobila izdelka, ki sem ga naročila*), primer rabe *ker* namesto *ko* (*včeraj ker je prišla* → *včeraj, ko je prišla*), *ki* namesto *ker* (*ki je bila gužva* → *ko je bila gužva*), *da* namesto *če* (*prosim vas, da lahko* → *prosim vas, če lahko*), ki jih lahko obravnavamo kot znotrajjezikovne napake zaradi rabe pomensko neustreznih veznikov;

(2) predloga, in sicer 12 primerov napačnega izbora predloga, od katerih je polovica primerov vezanih na rabo predlogov *v* in *na* (*sem kupila pri vaših*

poslovalnicah → sem kupila v vaših poslovalnicah, gremo na sprehod v Bežigradu → gremo na sprehod po Bežigradu, u vlaku → na vlaku, na trgovini → v trgovini, na spletni trgovini → v spletni trgovini, pri vašem prodajalnem mestu → na vašem prodajalnem mestu). V obravnavanih primerih gre za znotrajjezikovne napake zaradi posplošene rabe nekaterih predlogov (*pri* namesto *v*, *v* namesto *po*), in napačne posplošene predložne rabe (*na* spletu → na spletni trgovini → v spletni trgovini). Kot znotrajjezikovni napaki zaradi rabe pomensko neustreznega predloga obravnavamo tudi 2 primera neustrezne rabe predloga *za* (*posodo od vodo* → *posodo za vodo*, *zamenjamo čez drugega* → *zamenjamo za drugega*);

(3) členka, in sicer 3 primeri rabe veznika *in* namesto ustreznega členska *tudi* (*ampak in srečna* → *ampak tudi srečna*, *in jaz čakam* → *tudi jaz čakam*), ki so rezultat jezikovnega prenosa pomena oblikovno podobnega veznika *i*, ki se v prvem jeziku uporablja za izražanje podkrepite trditve, kar se pa v slovenščini izraža s členkom *tudi*; ugotovljena je tudi napačna raba členska *že* (*več dve leti* → *že dve leti*), ki nastane zaradi prenosa oblikovno prekrivnega členska *več* z drugačnim pomenom v slovenščini.

Na višji ravni (B2) izstopa napačna raba:

(1) veznika, in sicer 12 primerov napačnega izbora veznika oziroma vezniške besede, pri čemer gre v 2 primerih za neuspeli poskus uporabe dvodelnih veznikov *niti* – *niti* (*nima kisline ni zgage* → *nima niti kisline niti zgage*) in *tako* – *kot* (*kako na regionalnih tako na svetovnih ravneh* → *tako na regionalnih kot (tudi) na svetovnih ravneh*), do česar prihaja zaradi jezikovnega prenosa dvodelnega veznika iz prvega jezika (*kako* – *tako* → *tako* – *kot* (*tudi*)). V preostalih primerih gre za enkratne pojavitve zamenjav različnih veznikov: *sem to delala ter imam to znanje* → *sem to delala, zato imam to znanje* (jezikovni prenos iz prvega jezika, ki bi nadomestil vzročno-posledični pomen veznika *te*, ali znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega veznika), *izobraževanje, ker ga oglašujete* → *izobraževanje, ki ga oglašujete* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega veznika), *niso bili revni namreč bogati ljudje* → *niso bili revni, ampak bogati ljudje* (jezikovni prenos iz prvega jezika, ki bi nadomestil veznik *nego*, ali znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega veznika), *sem delala dokler on ni sem delala, medtem ko on ni* (jezikovni prenos iz prvega jezika, ki bi nadomestil veznik *dok*, ali znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega veznika), *ali ni bilo tako kot ste obljubljali* → *ampak ni bilo tako, kot ste obljubljali* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega veznika), *vejo, ki živijo v teh pogojih* → *vejo, ker živijo v teh pogojih* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega veznika);

(2) predloga, in sicer 13 primerov napačnega izbora predloga, pri čemer je 10 primerov vezanih na rabo predloga *v*. V 7 primerih je predlog neustrezno uporabljen: *oblačila primerna v določeni situaciji* → *oblačila primerna za določeno situacijo* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe pomensko neustreznega predloga), *pomembno v vodenju podjetja* → *pomembno pri vodenju podjetja* (prenos iz prvega jezika), *kontrola je enkrat v 6 mesecev* → *kontrola je enkrat na 6 mesecev* (prenos iz prvega jezika), *delam v področju zdravstva* → *delam na področju zdravstva* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe neustreznega predloga), *potrebujem v delu z ljudmi* → *potrebujem pri delu z ljudmi* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe neustreznega predloga), *vložiti v Okrožnem sodišču* → *vložiti na Okrožnem sodišču* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe neustreznega predloga), *vpliva v življenje* → *vpliva na življenje* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe neustreznega predloga), *vse se je zgodilo po eni minuti* → *vse se je zgodilo v eni minuti* (znotrajjezikovna napaka zaradi rabe neustreznega predloga), *se nahaja na petem nadstropju* → *se nahaja v petem nadstropju* (prenos iz prvega jezika).

Na osnovni ravni je zabeleženih več primerov napačnega izbora veznika, čeprav se na tej ravni večinoma tvorijo enostavčne ali dvostavčne povedi. Iz primerov je razvidno, da se ponavljajo iste napake pri različnih tvorcih besedil. Napake, ki se pojavljajo na osnovni ravni, se ne pojavljajo na višji, kjer najdemo kompleksnejše napake, ki so posledica tvorjenja večstavčnih povedi, ki v pisnih izdelkih prevladujejo. Na obeh ravneh je največ napak vezanih na neustrezno rabo predloga *v* oziroma *na*, kar je posledica dejstva, da gre za enega izmed osnovnih predlogov, ki se uporablja v zelo širokem spektru pomenov. Posledično je velikokrat uporabljen napačno, saj je pri tvorcu besedila prva izbira.

Iz analize je razvidno, da so glavni vzroki za napake pri rabi nepolnopomenskih besed predvsem jezikovni prenos iz prvega jezika (zlasti pri veznikih in predlogih, ki so oblikovno podobni, a pomensko in skladenjsko različni) ter znotrajjezikovne napake, kot so posploševanje rabe pogostih predlogov (npr. *v*, *na*), neustrezna izbira veznikov in vpliv pogovornega jezika. To kaže, da imajo učeči se največ težav pri razumevanju pomenskih in skladenjskih razlik ter pri ustrezni izbiri nepolnopomenskih besed glede na konkretni sobesedilni in skladenjski kontekst.

4.4 Medjezikovne interference

Primerov medjezikovnih interferenc je na osnovni ravni 57, medtem ko jih je na višji ravni 13. Rezultat je odraz dejstva, da gre za sorodne jezike, kar povzroča večje težave začetnikom, in sicer pri usvajanju oblikovno podobnih samostalnikov

(*supruga* → *soproga*), glagolov (*kazala* → *rekla*, *naručila* → *naročila*, *sam* → *sem*), zaimkov (*taj* → *ta*) in predlogov (*pre* → *pred*), saj v vseh primerih gre za jezikovne prenose iz prvega jezika. Osebe na višji ravni že bolje prepoznajo razliko med jezikoma, zato je teh napak, ki se obravnavajo kot jezikovni prenosi iz prvega jezika (*rešenje* → *rešitev*, *dovoljni* → *zadostni*, *omogućili* → *omogočili*), veliko manj, in sicer zaradi oblikovne podobnosti prenesenih struktur.

4.5 Raba prvin iz mariborskega pogovornega in splošno pogovornega jezika

Na osnovni ravni se pojavi 15 napak rabe prvin iz mariborskega pogovornega jezika in splošno pogovornega jezika, in sicer v obliki (1) samostalnikov: *ima 16 brzin* → *ima 16 prestav*, *gužva je bila* → *gneča je bila*, (2) glagolov: *bla je mlada* → *bila je mlada*, *denar mi date nazaj* → *denar mi daste nazaj*, (3) pridevnikov: *čas ni biten* → *čas ni pomemben*, *en običen človek* → *en navaden človek*, (4) prislovov: *kak je odstopila* → *kako je odstopila*, *kak je prijazna* → *kako je prijazna*, (5) zaimkov: *tote očale* → *ta očala*, *kera je bila* → *ki je bila*, *kere je pojedla* → *ki jih je pojedla*, (6) predlogov: *zarad žene* → *zaradi žene*, *zarad tega* → *zaradi tega*.

Na višji ravni je 10 primerov rabe prvin iz pogovornega jezika, in sicer (1) samostalnika: *datki so srednja klasa* → *datki so srednjega razreda*, (2) glagola: *preveč časa dajejo na modo* → *preveč časa posvetijo modi*, *denar trošijo na sebi* → *denar zapravljajo na sebi*, *čuvajte svoje zdravje* → *ohranite svoje zdravje*, (3) pridevnika: *iz potrebnih programov* → *iz zahtevanih programov*, (4) prislova: *okoli stokrat* → *približno stokrat*, *skratka, prvo si umijem* → *skratka, najprej si umijem*.

Na višji ravni ni niti ene napake v rabi zaimka ali predloga. Napake, ki se pojavljajo na višji ravni, so večinoma pogovorne besede, ki odstopajo od knjižne norme (*brzina* – *prestava*, *gužva* – *gneča*, *bla* – *bila*, *biten* – *pomemben*, *običen* – *navaden*), medtem ko lahko primere rabe prislovov (*kak* – *kako*) in zaimkov (*toti*, *tota* – *ta*) na osnovni ravni pripišemo vplivu mariborskega pogovornega in splošno pogovornega jezika. Glede na to, da je ciljna skupina zaradi bivanja v Mariboru v bolj neposrednem stiku s pogovornim jezikom kot s knjižno slovenščino, se pojavnost prvin iz mariborskega pogovornega in splošno pogovornega jezika obravnava kot pozitiven znotrajjezikovni prenos iz pogovorne različice neprvega jezika, saj gre za usvajanje žive pogovorne različice slovenskega jezika.

5 Sklep

Namen prispevka je bil prikazati najbolj problematična mesta pri usvajanju besedišča sorodnega neprvega jezika, in sicer pri rabi polnopomenskih besed ter nepolnopomenskih besed. Teoretični in analitični del sta pokazala, da leksikalna zmožnost učecih se slovenščine kot neprvega jezika pomembno vpliva na njihovo celotno sporazumevalno zmožnost, pri čemer se z napredovanjem v znanju povečuje tako razpon kot tudi nadzor nad besediščem, vendar napake ne izginjajo, temveč postajajo kompleksnejše. Analiza je pokazala, da se na osnovni ravni pogosto pojavljajo ponavljajoče se napake, ki so posledica omejenega besedišča in močnega vpliva prvega jezika, medtem ko so na višji ravni napake manj sistematične, a bolj raznolike in povezane z zahtevnejšimi sporazumevalnimi nalogami ter širšim besediščem.

Med najpomembnejšimi dejavniki, ki vplivajo na nastanek napak, izstopajo jezikovni prenos iz prvega jezika, zlasti zaradi sorodnosti med jeziki, ter znotrajjezikovne napake, povezane z nepopolnim usvajanjem pravil, posploševanjem in vplivom pogovorne rabe. Posebej izrazite so težave pri razlikovanju oblikovno podobnih, a pomensko različnih besed, pri rabi predpon, veznikov in predlogov ter pri izbiri ustreznih besed ali besednih zvez glede na kontekst. Rezultati potrjujejo, da sorodnost med jeziki po eni strani olajšuje učenje (pozitivni prenos), po drugi pa povečuje tveganje za napake (negativni prenos), zlasti na začetnih stopnjah. Hkrati se kaže tudi vpliv okolja, saj učeči se prevzemajo prvine pogovornega jezika, kar lahko razumemo kot znak uspešne vključitve v jezikovno skupnost, čeprav ne ustreza vedno knjižni normi.

Na podlagi celotne analize lahko sklenemo, da je za učinkovito razvijanje leksikalne zmožnosti ključnega pomena sistematično in primerjalno poučevanje besedišča, ki vključuje opozarjanje na lažne prijatelje, razlikovanje med pomensko bližnjimi izrazi ter razvijanje občutka za ustrezno rabo v različnih sporazumevalnih kontekstih.

Literatura

1. Бабић, В. М. (2022а) Предвидљиве грешке у српском језику као страном. *Филолог – часопис за језик књижевност и културу*. 13(25), 163–188. DOI: <https://doi.org/10.21618/fil2225163b>.
2. Бабић, В. М. (2022б). Анализа грешака у роду конгруентне речи у именичкој синтагми у српском као страном језику. *Филолог – часопис за језик књижевност и културу*. 13(26), 51–77. DOI: <https://doi.org/10.21618/fil2226051b>.

3. Бабић, В. М. (2024) Грешке у паукалним и партитивним синтагмама у српском као страном језику. *Филолог – часопис за језик књижевност и културу*. 15(30), 44–63. DOI: <https://doi.org/10.21618/fil2430044b>.
4. Bednarska, K. (2011) Poljsko-slovenske medjezikovne interference kot vzrok napak pri pouku slovenščine kot tujega jezika. *Meddisciplinarnost v slovenistiki*. Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete, 33–37.
5. Balažić Bulc, T. (2004) Jezikovni prenos pri učenju sorodnih jezikov (na primeru slovenščine in srbohrvaščine). *Jezik in slovstvo*. 49(3), 77–89.
6. Filipović, R. (1986) *Teorija jezika u kontaktu: uvod u lingvistiku jezičnih dodira*. Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
7. Hock, H. H. (1991) *Principles of historical linguistics*. Berlin, New York, Mouton de Gruyter.
8. Jesenovec, M. (2004) Poučevanje, učenje in pomnjenje leksike drugega/tujega jezika. *Jezik in slovstvo*. 49 (3/4), 35–47.
9. Jurančič, J. (1971) *Slovenački (slovenski) jezik, Gramatika slovenačkog (slovenskog) jezika za Hrvate i Srbe*. Ljubljana, Državna založba Slovenije.
10. Kern, B. (2014) Zagadnienia słowotwórcze w wybranych podręcznikach do nauczania języków słoweńskiego i polskiego jako obcych. *Acta Universitatis Lodziensis, Kształcenie polonistyczne cudzoziemców*. 21, 211–220. DOI: <https://doi.org/10.18778/0860-6587.21.19>.
11. Kern, B. & Vižintin, M. A. (2025) Učenje slovenskega jezika in ohranjanje slovenske kulture v Bosni in Hercegovini. Dve domovini : razprave o izseljenstvu. *Dve domovini: razprave o izseljenstvu*. 62, 269–293.
12. Koletnik, M. (2001) Mariborski pogovorni jezik. *Časopis za zgodovino in narodopisje*. 72(1), 245–254.
13. Кубурић Мацура, М. & Говедар, Н. (2024) Анализа грешака при учењу српског језика као страног на примјеру групе њемачких студената. *Филолог – часопис за језик књижевност и културу*. 15(29), 33–50. DOI: <https://doi.org/10.21618/fil2429033k>.
14. Lott, D. (1983) Analysing and counteracting interference errors. *ELT Journal*. 37(3), 256–261. <https://academic.oup.com/eltj/article-abstract/37/3/256/485307> (15. 8. 2025).
15. Lovrec Srša, J. & Nikolovski, Gj. (2024) Fonološka zmožnost bosanskih priseljenk in priseljencev. V: M. Krajnc Ivič (ur.) *Stanje in perspektive uporabe govornih virov v raziskavah govora*. Maribor, Univerzitetna založba Univerze v Mariboru, pp. 259–276.
16. Makarova, I. (2021) Težave pri usvajanju ruskega besedja in novi rusko-slovenski slovar za začetnike. *Jezikoslovni zapiski*. 27/1, 63–86.
17. Nikolovski, Gj. (2026) Besedotvorje v okviru kontekstualnega poučevanja slovnice slovenščine kot neprvega jezika. V: B. Kern (ur.) *Stopenjsko besedotvorje v slovanskih jezikih*. Ljubljana, Založba ZRC SAZU, pp. 535–552.

18. Pavletić, N. (2021) Analiza glasoslovnih napak govorcev makedonščine pri učenju slovenščine. *Jezikoslovni zapiski*. 27(2), 85–101.
19. Pirih Svetina, N. (2003) Napaka v ogledalu procesa učenja tujega jezika. *Jezik in slovstvo*. 48/2, 17–26.
20. Pirih Svetina, N. (2005) *Slovenščina kot tuji jezik*. Domžale, Izolit.
21. Pirih Svetina, N. (2021) Od kod do kod slovenščina? Pravorečna in pravopisna vprašanja pri poučevanju slovenščine kot tujega jezika. *Jezik in slovstvo*. 66(2–3), 157–165.
22. *Речник српскога језика*. (2011) Нови Сад, Матица Српска.
23. *SEJO – Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje* (2011). Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Urad za razvoj šolstva. [Http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_s_olstva/Jeziki/Publikacija_SEJO_komplet.pdf](http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_s_olstva/Jeziki/Publikacija_SEJO_komplet.pdf).
24. *Strategija vključenja tujcev, ki niso državljani Evropske unije, v kulturno, gospodarsko in družbeno življenje Republike Slovenije*. (2023) Ljubljana, Ministrstvo za notranje zadeve. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MNZ/SOJ/Novice/2023/11-November/Strategija-vkljucevanja-tujcev-ki-niso-drzavljanjani-Evropske-unije-v-kulturno-gospodarsko-in-druzbeno-zivljenje-Republike-Slovenije_09112023.pdf
25. Szulc, A. (1997) *Słownik dydaktyki języków obcych*. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.
26. Šekli, M. (2018) *Tipologija lingvogenез slovanskih jezikov*. Ljubljana, Založba ZRC.
27. Šifrar Kalan, M. (2011) Leksikalna razpoložljivost kot eden izmed kriterijev za izbor besedišča. V: S. Krajnc (ur.) *Meddisciplinarnost v slovenistiki*. Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete, pp. 461–467.
28. Šifrar Kalan, M. (2012) Poučevanje besedišča z vidika delovanja mentalnega leksikona s primeri iz španskega jezika. *Sodobna pedagogika*. 4(63), 68–84.
29. Škofic-Guzej, J. (1994) O oblikovanju slovenskega pogovarjalnega jezika. *Slavistična revija*. 42 (4), 571–578.
30. Šumenjak, K. & Volk, J. (2024) Analiza rabe samostalnikov moškega spola pri tujih študentih Univerze na Primorskem. V: Gj. Nikolovski & N. Ulčnik (ur.) *Slavistična prepletanja* 5. Maribor, Univerzitetna založba, pp. 195–218.
31. Toporišič, J. (1970) Slovenski pogovorni jezik. *Slavistična revija*. 18 (1/2), 55–70.
32. Toporišič, J. (2008) *Stilnost in zvrstnost*. Ljubljana, ZRC SAZU.
33. Ulčnik, N. & Nikolovski, Gj. (2022) Zapisovalne težave govork in govorcev južnoslovanskih jezikov pri učenju slovenščine. V: S. Pulko & M. Zemljak Jontes (ur.) *Slovenščina kot drugi in tuji jezik v izobraževanju*. Maribor, Univerzitetna založba, pp. 273–290.
34. Vižintin, M. A. & Kern, B. (2022) Začetni tečaj slovenščine in medkulturni dialog pri vključevanju otrok priseljencev. *Dve domovini: razprave o izseljenstvu*. 56, 131–148. DOI: 10.3986/dd.2022.2.10.

35. Voršič, I. (2022) Okus slovenščine – leksika tematskega polja hrana in pijača v gradivih za učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika. V: S. Pulko & M. Zemljak Jontes (ur.), *Slovenščina kot drugi in tuji jezik v izobraževanju*. Maribor: Univerzitetna založba, pp. 331–343.
36. Zorko, Z. (2002) Mariborski pogovorni jezik. *Studia Historica Slovenica: časopis za humanistične in družboslovne študije*. 2 (1), 127–150.

Jana Lovrec Srša
Gjoko Nikolovski
University of Maribor
Faculty of Arts
Department of Slavic Languages and Literature

LEXICAL COMPETENCE IN LEARNING SLOVENIAN AS A NON-FIRST LANGUAGE: A CASE STUDY

Summary

This paper analyzes the lexical competence of Bosnian, Montenegrin, and Serbian immigrants in learning Slovene as a non-first language. The theoretical section outlines how, with increasing language proficiency, both the range of vocabulary and control over it expand, and examines the role of language transfer (especially negative transfer) among related languages. Based on error typologies, the analytical section focuses on the analysis of (1) the use of content words (nouns, verbs, adjectives, pronouns, and adverbs) and (2) the use of function words (particles, interjections, prepositions, and conjunctions) in the written production of the target group at two levels – basic (A2/B1) and higher (B2). The analysis is grounded in the hypothesis that incorrect usage arises due to (1) intralingual errors (incomplete learning and acquisition of rules and their overgeneralization), (2) language transfer from the first language, and (3) the use of elements from colloquial spoken language that deviate from the standard norm.

The empirical part of the study is based on the analysis of fifty written texts at the basic (A2/B1) and fifty at the higher (B2) level, produced by learners of Slovene attending group or individual courses, living in Maribor, and being either employed or unemployed. The analysis showed that at the basic level, frequent and recurring errors prevail, resulting from limited vocabulary and a strong influence of the first language, whereas at the higher level, errors are less systematic but more diverse and related to more demanding communicative tasks and a broader vocabulary. Among the most important factors influencing the occurrence of errors are language transfer from the

first language – especially due to the relatedness of the languages – and intralingual errors associated with incomplete acquisition of rules, overgeneralization, and the influence of colloquial usage. Particularly pronounced are difficulties in distinguishing between formally similar but semantically different words, in the use of prefixes, conjunctions, and prepositions, and in selecting appropriate words or phrases according to context. The results confirm that relatedness between languages, on the one hand, facilitates learning (positive transfer), while on the other hand it increases the risk of errors (negative transfer), especially at the initial stages. At the same time, the influence of the environment is also evident, as learners adopt elements of colloquial language, which can be understood as a sign of successful integration into the language community, even though it does not always conform to the standard norm.

► **Keywords:** lexical competence, Slovene as a non-first language, Slovene as a second and foreign language, interlingual influences, language transfer, related languages, intralingual errors.